

Část II

Legislativní podmínky podnikání v České republice v roce 2022, aktuální daňová legislativa, pracovní právo

Ing. Jaroslava Syrovátková, Ph.D.

Pojištění v České republice v roce 2022

OBSAH

3	Pojištění v České republice	1
3.1	Legislativa	2
3.2	Sociální pojištění	2
3.2.1	Důchodové pojištění	3
3.2.2	Starobní důchod	5
3.3	Nemocenské pojištění	5
3.3.1	Nemocenské pojištění	7
3.3.2	Povinnosti zaměstnavatele	7
3.4	Nemocenské pojištění OSVČ	8
3.5	Kontrola plátce pojistného	9
3.6	Invalidní důchod	9
3.7	Zdravotní pojištění	12
3.7.1	Legislativa	12

3. Pojištění v České republice

Nejvyšší nákladovou položku podnikatele, který má zaměstnance, tvoří mzdové náklady, které jsou spojené se sociálním a zdravotním pojištěním a zákonným pojištěním odpovědnosti.

Důchodové a nemocenské pojištění je založeno na pojistném principu, tj. na pravidelném placení příspěvku – pojistného. Peníze, které ČSSZ (Česká správa sociálního zabezpečení) v souladu se zákonem č. 589/1992 Sb.,

o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů, na pojistném vybere, jsou příjmem státního rozpočtu.

Zákon č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení, v platném znění upravuje organizační uspořádání sociálního zabezpečení, působnost České správy sociálního zabezpečení, okresních správ sociálního zabezpečení a orgánů státní správy v sociálním zabezpečení a k výběru pojistného na důchodové a nemocenské pojištění, úkoly občanů a zaměstnavatelů při provádění sociálního zabezpečení a řízení ve věcech důchodového pojištění a důchodového zabezpečení, včetně řízení ve věcech státní sociální podpory, pomoci v hmotné nouzi a sociální péče a ve věcech osob zdravotně znevýhodněných.

Pojistné na sociální zabezpečení zahrnuje platby na důchodové pojištění, nemocenské pojištění a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti.

3.1 Legislativa

Sociální zabezpečení je upraveno těmito právními předpisy:

- a) *acquis communautaire* (komunitární právní bohatství) Evropské unie přijaté ke dni 1. 5. 2004 jako platné na území České republiky, uvedené v části 1.
- b) **Zákony České republiky**
  - Zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ze dne 30. 6. 1995
  - Zákon č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění ze dne 14. 3. 2006
  - Zákon č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení ze dne 17. 12. 1991
  - Zákon č. 589/1992 Sb., o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti ze dne 20. 11. 1992.
- c) Prováděcí předpisy (vyhlášky) v platném znění Vyhláškou č. 284/1995 Sb., kterou se provádí zákon o důchodovém pojištění ze dne 17. 11. 1995 Sdělení 436/2020 ze dne 20. 10. 2020.
- d) Související zákony v platném znění
  - Zákon č. 280/2009 Sb., daňový řád, ze dne 22. 7. 2009
  - Zákon č. 329/1995., kterou se provádí zákon o důchodovém pojištění ze dne 17. 11. 1995
  - Zákon č. 500/2004 Sb., správní řád, ze dne 24. 6. 2004
  - Zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ze dne 20. 11. 1992.

3.2 Sociální pojištění

Poplatníky pojistného jsou zaměstnavatelé, jimiž se rozumějí právnické nebo fyzické osoby, které zaměstnávají alespoň jednoho zaměstnance.

Sociální pojištění, které odvádí zaměstnavatel za své zaměstnance, zahrnuje pojistné na nemocenské pojištění, pojistné na důchodové pojištění a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti. Odváděné pojistné je příjmem státního rozpočtu. Výše pojistného se stanoví procentní sazbou z vyměřovacího základu zjištěného za rozhodné období. Sazby pojistného z vyměřovacího základu činí: u zaměstnavatele 26 %, z toho 3,3 % na nemocenské pojištění 21,5 % na důchodové pojištění a 1,2 % na státní politiku zaměstnanosti. Zaměstnavatel do 25 zaměstnanců (malá organizace) odvádí pojistné na účet příslušné okresní správy sociálního zabezpečení, zatímco zaměstnavatel nad 25 zaměstnanců odečte úhrn zúčtovaných dávek nemocenského pojištění od pojistného, které je povinen odvádět a rozdíl odvede na účet příslušné okresní správy sociálního zabezpečení.

Pojistné zaměstnance se platí za jednotlivé kalendářní měsíce a je splatné v den, který je zaměstnavatelem určen pro výplatu mezd a platů za příslušný měsíc. Není-li tento den určen, je pojistné splatné nejpozději do osmi dnů po uplynutí kalendářního měsíce, za nějž se pojistné odvádí.

Zaměstnavatelé mají za povinnost hradit pojistné, které je povinen platit zaměstnanec, sami vypočítat pojistné, které jsou povinni odvádět, je-li zaměstnanec vyplácen příjem v cizí měně, přepočítat jej na českou měnu, a to kurzem devizového trhu stanoveným Českou národní bankou, jež je platný k poslednímu dni kalendářního měsíce, za který se pojistné odvádí, hradit částky pojistného za každý kalendářní měsíc se splatností od 1. do 20. dne následujícího kalendářního měsíce. Ve stejné lhůtě zaslat Přehled o výši pojistného s požadovanými údaji.

3.2.1 Důchodové pojištění

Základní důchodové pojištění tvoří spolu s nemocenským pojištěním součást sociálního zabezpečení ve smyslu zákona č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení ve znění pozdějších předpisů.

Základním předpisem upravujícím nároky na důchody, způsob stanovení výše důchodů a podmínky pro jejich výplatu je zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, který nabyt účinnosti 1. ledna 1996.

Podle zákona o důchodovém pojištění jsou osoby účastné tohoto pojištění zabezpečeny v životních situacích, jako je stáří, invalidita a úmrtí živitele. Po splnění příslušných kritérií mají pojištěnci nárok na vyplácení dávek důchodového zabezpečení.

Účast na pojištění je buď povinná, nebo dobrovolná.

Povinná účast

Lidé výdělečně činní jsou účastni důchodového pojištění za předpokladu, že výdělečná činnost svým rozsahem zakládá účast na pojištění.

Podmínky účasti zaměstnanců a dalších skupin osob vykonávajících pracovní nebo obdobnou činnost na důchodovém pojištění upravuje zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů.

Důchodového pojištění jsou, při splnění stanovených podmínek, účastny tyto výdělečně činné osoby:

- zaměstnanci v pracovním poměru,
- příslušníci Policie České republiky, Vězeňské služby České republiky, Generální inspekce bezpečnostních sborů, Bezpečnostní informační služby, Úřadu pro zahraniční styky a informace, Celní správy České republiky a Hasičského záchranného sboru České republiky, vojáci z povolání, vojáci v záloze ve výkonu vojenské služby a státní zaměstnanci podle zákona o státní službě,
- členové družstva, jestliže mimo pracovněprávní vztah vykonávají pro družstvo práci,
- osoby, které jsou podle zvláštního zákona jmenovány nebo voleny do funkce vedoucího správního úřadu nebo do funkce statutárního orgánu právnické osoby zřízené zvláštním zákonem, popřípadě do funkce zástupce tohoto vedoucího nebo statutárního orgánu, pokud je tímto vedoucím nebo statutárním orgánem pouze jediná osoba a jmenováním nebo volbou těmto osobám nevznikl pracovní nebo služební poměr, a osoby, které podle zvláštního zákona vykonávají veřejnou funkci mimo pracovní nebo služební poměr, pokud se na jejich pracovní vztah vztahuje ve stanoveném rozsahu zákoník práce,
- zaměstnanci činní na základě dohody o pracovní činnosti,
- zaměstnanci činní na základě dohody o provedení práce, pokud jim byl v kalendářním měsíci zúčtován příjem v částce vyšší než 10 000 Kč,
- soudci,
- členové zastupitelstev územních samosprávných celků a zastupitelstev městských částí nebo městských obvodů územně členěných statutárních měst a hlavního města do funkcí, jež zastupitelstvo určilo jako funkce, pro které budou členové zastupitelstva uvolněni,
- poslanci Poslanecké sněmovny a senátoři Senátu Parlamentu,

- prezident republiky, členové vlády, prezident, viceprezident a členové Nejvyššího kontrolního úřadu, členové Rady pro rozhlasové a televizní vysílání, členové Rady Energetického regulačního úřadu (v období od 17. 6. 2016 do 31. 7. 2017 předseda Energetického úřadu), členové Rady Ústavu pro studium totalitních režimů, členové Rady Českého telekomunikačního úřadu, členové Národní rozpočtové rady, finanční arbitr, zástupce finančního arbitra, Veřejný ochránce práv, zástupce Veřejného ochránce práv, dobrovolní pracovníci pečovatelské služby,
- osoby pečující o dítě a osoby, které jsou vedeny v evidenci osob, které mohou vykonávat pěstounskou péči na přechodnou dobu, je-li těmto osobám vyplácena odměna pěstouna podle ustanovení zákona o sociální ochraně dětí,
- osoby ve výkonu trestu odnětí svobody zařazené do práce a osoby ve výkonu zabezpečovací detence zařazené do práce,
- pracovníci v pracovním vztahu uzavřeném podle cizích právních předpisů,
- společníci a jednatelé společnosti s ručením omezeným a komanditisté komanditní společnosti, jestliže mimo pracovníprávní vztah vykonávají pro ni práci, a ředitelé obecně prospěšné společnosti, jestliže mimo pracovníprávní vztah vykonávají pro ni práci,
- prokuristé,
- členové kolektivních orgánů právnické osoby,
- likvidátoři,
- vedoucí organizačních složek právnické osoby, která má sídlo ve státě, s nímž Česká republika neuzavřela mezinárodní smlouvu o sociálním zabezpečení, pokud je tato složka zapsána v obchodním rejstříku a místo výkonu práce těchto vedoucích je trvale v České republice,
- osoby pověřené obchodním vedením na základě smluvního zastoupení (účinnost od 1. 1. 2014), fyzické osoby, výše neuvedené, s výjimkou členů zastupitelstev územních samosprávných celků a zastupitelstev městských částí nebo městských obvodů územně členěných statutárních měst a hlavního města Prahy zvolených do funkcí, jež zastupitelstvo neurčilo jako funkce, pro které budou členové zastupitelstva uvolněni.

Jeich dobu pojištění prokazuje zaměstnavatel evidenčním listem důchodového pojištění.

Důchodového pojištění jsou nadále účastny osoby samostatně výdělečně činné, pokud vykonávají samostatnou výdělečnou činnost na území České republiky a splňují stanovené podmínky a osoby dobrovolně účastné důchodového pojištění.

Dobrovolná účast

Dobrovolná účast na důchodovém pojištění je možná u osob starších 18 let od 1. 1. 1996, nestanoví-li zákon jinak. K převzetí přihlášky a vedení evidence o dobrovolném důchodovém pojištění je příslušná OSSZ podle místa trvalého pobytu občana, nebo podle místa hlášeného pobytu v České republice (jde-li o cizince). U osob, které nemají trvalý ani hlášený pobyt na území ČR, musí přihlášku k dobrovolnému důchodovému pojištění převzít kterákoliv OSSZ, na níž se taková osoba obrátí. Je-li přihláška k účasti na dobrovolném důchodovém pojištění podávána v době, kdy již bylo zahájeno řízení o důchod, je k řízení o doplacení pojistného příslušná OSSZ, u níž byla žádost o důchod podána. Od 1. 1. 2012 je účast na dobrovolném důchodovém pojištění možná nejdéle do dne, který bezprostředně předchází dni vzniku nároku na starobní důchod.

Účast na dobrovolném důchodovém pojištění je možná z důvodů: vedení v evidenci úřadu práce jako uchazeče o zaměstnání; soustavné přípravy na budoucí povolání studiem na střední nebo vysoké škole v ČR, případně v cizině; výdělečné činnosti v cizině po 31. 12. 1995, výkonu dlouhodobé dobrovolnické služby na základě smlouvy uzavřené s vysílající organizací; činnosti v České republice ve prospěch zahraničního zaměstnavatele; výkonu funkce poslance Evropského parlamentu, zvoleného na území České republiky; pobytu v cizině, pokud následovaly do místa vyslání k výkonu práce v zahraničí nebo k výkonu zahraniční služby svého manžela nebo registrovaného partnera, který je státním zaměstnancem podle zákona o státní službě nebo jiným zaměstnancem organizační složky státu, se souhla-

sem této organizační složky státu, a nejsou zaměstnanci nebo osobami samostatně výdělečně činnými nebo nejsou osobami vykonávajícími obdobné činnosti podle práva cizího státu, do kterého byli jejich manželé nebo registrovaní partneři vysláni k výkonu práce v zahraničí nebo k výkonu zahraniční služby; v takovém případě může hradit pojistné zaměstnavatel manžela nebo registrovaného partnera; dobrovolného pojištění – bez uvedení důvodu.

Doba pojištění

Pro zjištění, kolik činí potřebná doba pojištění, je rozhodující výhradně rok dosažení důchodového věku. Pojištěnci, který ke dni dosažení důchodového věku nezískal potřebnou dobu pojištění, nemůže být starobní důchod k tomuto dni přiznán. K přiznání důchodu může případně dojít až následně od pozdějšího data, ke kterému již potřebnou dobu pojištění získal.

Potřebná doba pojištění pro nárok na starobní důchod osob, které dosáhly důchodového věku v roce 2018, je nejméně 34 let, případně 30 let doby pojištění bez náhradních dob pojištění. Nejméně 20 let pojištění, případně 15 let doby pojištění bez náhradních dob pojištění, postačí osobám, které v roce 2018 dosáhly věku aspoň o 5 let vyššího, než je důchodový věk muže stejného data narození. Pokud je osobě 65 let, vznikne jí nárok na starobní důchod, pokud splnila podmínky nároku na invalidní důchod. Doba pojištění se prokazuje ELDP (evidenčním listem důchodového pojištění).

3.2.2 Starobní důchod

Starobní důchod je nejčastější formou důchodu, coby základní pojistné dávky určené k zajištění životních potřeb seniorů.

Vyplácí se měsíčně od doby vzniku nároku až do konce života. Odejít do starobního důchodu je právo, ne povinnost.

V České republice má občan nárok na přiznání starobního důchodu, pokud dosáhl důchodového věku a získal potřebnou dobu pojištění. V roce 2022 je rozhodující dobou pro důchodové pojištění 35 let. Zároveň se do této doby počítají i náhradní doby pojištění, tedy roky, kdy byl pojištěnec evidován úřadem práce jako uchazeči o zaměstnání, vychovával dítě do 4 let věku, byl mu přiznán invalidní důchod III. stupně, vykonával základní vojenskou službu, studovali – prvních 6 let doby studia na střední, vyšší odborné a vysoké škole po dosažení 18 let věku do roku 2010.

Věk pro odchod do důchodu je rozdílný pro muže a ženy – u žen závisí na počtu vychovaných dětí. Od roku 2018 je maximální věk odchodu do důchodu stanoven na 65 let. Tato hranice se může každých pět let měnit.

Do důchodu odcházejí v roce **2022** muži narození od března 1958 do prosince 1958, ženy podle počtu vychovaných dětí.

U žen se možnost odejít do starobního důchodu v roce 2022 mění v případě, že za svůj život vychovaly děti a to konkrétně takto: bezdětné ženy: narozené březen 1958 – prosinec 1958, ženy, které vychovaly jedno dítě: narozené leden 1959 – říjen 1959, ženy, které vychovaly dvě děti: narozené leden 1960 – říjen 1960, ženy, které vychovaly tři nebo čtyři děti: narozené leden 1961 – říjen 1961, ženy, které vychovaly pět a více dětí: narozené květen leden 1962 – říjen 1962.

Starobní důchod má dvě části, a to základní a procentní výměru. Základní výměra je jednotná pro všechny důchody, procentní se stanovuje individuálně. Výši základní výměry stanovuje zákon o důchodovém pojištění. Procentní výměra se určuje procentní sazbou z výpočtového základu podle získané doby pojištění.

3.3 Nemocenské pojištění

Cílem dávek nemocenského pojištění je finančně zabezpečit ekonomicky aktivní občany v okamžiku, kdy kvůli nemoci či mateřství ztratí krátkodobě výdělek.

Účast na nemocenském pojištění zaměstnanců vzniká ze zákona a je povinná. Osoby samostatně výdělečně činné si mohou platit nemocenské pojištění dobrovolně.

Z hlediska nemocenského pojištění se nerozlišuje, zda zaměstnanec je občanem České republiky nebo jiného státu. Nemocenského pojištění mohou být účastny jen osoby, které pracují v České republice pro zaměstnavatele se sídlem na území České republiky. Zaměstnanci, kteří jsou činní pro zaměstnavatele, kteří nemají na území ČR sídlo, jsou v ČR pojištěni, pokud má zaměstnavatel sídlo na území státu EU nebo na území státu, s nímž ČR uzavřela mezinárodní smlouvu o sociálním zabezpečení.

Účast na pojištění

Osobní rozsah nemocenského pojištění stanoví, které osoby mohou být účastny nemocenského pojištění. Podle zákona č. 187/2006 Sb. o nemocenském pojištění (dále jen „ZNP“) jsou pojištěni, pokud splňují podmínky stanovené pro účast na nemocenském pojištění.

Podmínky účasti na nemocenském pojištění

Podmínkou účasti na nemocenském pojištění zaměstnanců je výkon činnosti na území České republiky. Vykonává-li však zaměstnanec přechodně práci mimo území České republiky, nemá to vliv na jeho pojištění. Pojištění jsou i zaměstnanci, kteří vykonávají zaměstnání v cizině pro zaměstnavatele se sídlem na území České republiky, pokud místo výkonu práce je trvale v cizině a nejsou povinně účastni důchodového pojištění podle předpisů státu, ve kterém trvale vykonávají zaměstnání, a mají trvalý pobyt na území České republiky nebo jiného členského státu EU. Uvedené pravidlo se použije v případech, kdy mezinárodní smlouva o sociálním zabezpečení nebo nařízení EP a Rady (ES) 883/2004 či nařízení EHS 1408/71 (dále jen „mezinárodní smlouva“) nestanoví jinak.

Podle MPSV (Ministerstva práce a sociálních věcí) č. 436/2020 Sb. je rozhodným příjmem (tedy minimální výše sjednaného příjmu) pro účast na nemocenském pojištění 3 500 Kč měsíčně.

Zaměstnanci činní na základě dohody o provedení práce jsou účastni pojištění, jestliže jim byl zúčtován započitatelný příjem v částce vyšší než 10 000 Kč. Tito zaměstnanci jsou účastni pojištění také, jestliže vykonávají v kalendářním měsíci u téhož zaměstnavatele více dohod o provedení práce a úhrn započitatelných příjmů z těchto dohod přesáhl v kalendářním měsíci částku 10 000 Kč.

Smluvní zaměstnanci

Povinně účastni nemocenského pojištění jsou též smluvní zaměstnanci (při splnění stanovených podmínek).

Smluvním zaměstnancem se rozumí zaměstnanec zaměstnavatele, jehož sídlo je v „nesmluvní cizině“, tedy ve státu mimo území Evropské unie nebo některého ze států, s nímž má Česká republika uzavřenu mezinárodní smlouvu o sociálním zabezpečení, pokud je pracovně činný v České republice u zaměstnavatele se sídlem na území České republiky (tzv. smluvní zaměstnavatel).

U smluvního zaměstnance vzniká pojištění dnem, ve kterém začal vykonávat práci pro smluvního zaměstnavatele, a zaniká dnem skončení výkonu práce pro tohoto zaměstnavatele.

Zahraniční zaměstnanci

Zahraničním zaměstnancem se rozumí zaměstnanec činný na území ČR ve prospěch zahraničního zaměstnavatele, tj. zaměstnavatele, který má sídlo na území státu, s nímž ČR neuzavřela mezinárodní smlouvu o sociálním zabezpečení nebo který neaplikuje koordinační nařízení EU. Zahraniční zaměstnanec může být v ČR pojištěn pouze na základě projevu jeho vůle, tzn. dobrovolně.

Účast na dobrovolném nemocenském pojištění (NP) dle § 10 odst. 8 zák. č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění, v platném znění, je možná, pokud je zahraniční zaměstnanec v souladu s § 6 odst. 3 citovaného zákona zároveň dobrovolně účasten důchodového pojištění dle § 6 odst. 1 písm. e) zák. č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, v platném znění.

Účast na NP vzniká podáním přihlášky, ne však dříve, než dnem, ve kterém byla přihláška podána. S přihláškou je třeba předložit příslušný dokument prokazující existenci a dobu trvání pracovněprávního nebo obdobného vztahu u zahraničního zaměstnavatele (typicky pracovní smlouva). Podáním přihlášky vznikají zahraničnímu zaměstnanci další povinnosti.

Vynětí z účasti na nemocenském pojištění

Z účasti na nemocenském pojištění zaměstnanců jsou vyňati:

- zaměstnanci vykonávající zaměstnání v ČR pro zaměstnavatele, který požívá diplomatických výsad a imunit, pokud jsou účastni pojištění v jiném státě,
- zaměstnanci vykonávající zaměstnání v ČR pro mezinárodní organizaci, pokud jsou účastni pojištění prostřednictvím této mezinárodní organizace a písemně prohlásí orgánu nemocenského pojištění, že chtějí být z tohoto důvodu vyňati z pojištění v České republice; toto prohlášení podávají zaměstnanci orgánu nemocenského pojištění prostřednictvím mezinárodní organizace, pro niž vykonávají zaměstnání,
- osoby, které nejsou občany České republiky nebo občany Evropské unie a jsou zaměstnány v České republice bez platného oprávnění k pobytu na území České republiky podle jiného právního předpisu (zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky).

Dávky

V českém systému nemocenského pojištění se poskytuje šest typů dávek: nemocenské, ošetrovné, dlouhodobé ošetrovné, peněžitá pomoc v mateřství, otcovské a vyrovnávací příspěvek v těhotenství a mateřství.

Osoby samostatně výdělečně činné a zahraniční zaměstnanci, pokud si platí nemocenské pojištění, mají nárok na nemocenské a peněžitou pomoc v mateřství.

Splnění podmínek nároku na dávky se z každé účasti na nemocenském pojištění posuzuje samostatně. Při souběhu nároků na tutéž dávku z více zaměstnání zakládajících účast na nemocenském pojištění se však poskytne ze všech zaměstnání pouze jedna dávka, která se vypočte z příjmů dosažených ve všech těchto zaměstnáních (s výjimkou vyrovnávacího příspěvku v těhotenství a mateřství).

Všechny dávky nemocenského pojištění vyplácejí okresní správy sociálního zabezpečení.

3.3.1 Nemocenské pojištění

Nemocenského pojištění jsou účastni povinně **zaměstnanci** (a to i příslušníci ozbrojených sil a bezpečnostních sborů) a dobrovolně **osoby samostatně výdělečně činné**.

Povinná účast na nemocenském pojištění vzniká u zaměstnance (s výjimkou zaměstnance činného na základě dohody o provedení práce), pokud splňuje podmínky stanovené zákonem o nemocenském pojištění.

Jedná se o dvě základní podmínky, a to o **výkon práce** na území České republiky a v zaměstnání vykonávaném v pracovněprávním či **pracovním vztahu**, který může účast na nemocenském pojištění založit rozhodný příjem ve výši Kč 3 500.

Jestliže si pojištěnec přivodil dočasnou pracovní neschopnost zaviněnou účastí ve rvačce nebo jako bezprostřední následek své opilosti nebo zneužití omamných prostředků nebo psychotropních látek nebo při spáchání úmyslného trestného činu nebo úmyslně zaviněného přestupku, náleží mu nemocenské za kalendářní den v poloviční výši, bez ohledu na to, zda má rodinné příslušníky.

Nárok na nemocenské nemá pojištěnec, který si dočasnou pracovní neschopnost přivodil úmyslně. Pojištěnec nemá nárok na nemocenské ani v případě, kdy vznikla dočasná pracovní neschopnost nebo byla nařízena karanténa v době útěku z místa vazby nebo z místa výkonu trestu odnětí svobody.

3.3.2 Povinnosti zaměstnavatele

O účasti na nemocenském pojištění je třeba informovat příslušnou OSSZ a to pomocí předepsaného formuláře Oznámení o nástupu do zaměstnání (skončení zaměstnání).

Oznámení o nástupu do zaměstnání (skončení zaměstnání) zaměstnanců mohou zaměstnavatelé podávat:

- v papírové podobě, vyplněním formuláře Oznámení o nástupu do zaměstnání (skončení zaměstnání), na předepsaném tiskopisu ČSSZ,
- elektronicky přes VREP ve formátu GovTalk (datová věta v XML formátu),
Veřejné rozhraní pro e – Podání (VREP) je přímé komunikační rozhraní ČSSZ kompatibilní s rozhraním PVS. Pro elektronické podávání tímto kanálem je nutná registrace podávajícího (dle územní příslušnosti).
- jako elektronické podání zaslané do datové schránky příslušné OSSZ alternativně do datové schránky ČSSZ (název datové schránky: e – Podání ČSSZ, ID 5ffu6xk). Elektronické podání obsahuje datové věty ONZ v elektronické podobě ve formátu XML.

Za zaměstnance podává formulář jeho zaměstnavatel.

3.4. Nemocenské pojištění OSVČ

OSVČ se k účasti na nemocenském pojištění přihlašuje sama. Její účast je dobrovolná. Protože nemocenské pojištění není povinné, řada podnikatelů jej nehradí, a proto jim zaniká nárok na výplatu **nemocenské, peněžité pomoci v mateřství, otcovské poporodní péče a dlouhodobého ošetřovného**.

OSVČ je účastna nemocenského pojištění za současného splnění následujících podmínek:

- vykonává samostatnou výdělečnou činnost na území ČR anebo mimo území ČR, avšak na základě oprávnění vyplývajících z právních předpisů ČR. Uvedené platí v případech, kdy není příslušnost k právním předpisům řešena mezinárodní smlouvou o sociálním zabezpečení nebo koordinačními nařízeními Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 883/2004 a nařízením Evropského parlamentu a Rady ES č. 987/2009.
- přihlásila se k účasti na nemocenském pojištění prostřednictvím předepsaného tiskopisu a platí pojistné na nemocenské pojištění alespoň v minimální výši a ve stanovených termínech.

Nemocenské pojištění OSVČ vzniká dnem, který uvedla v přihlášce k účasti na pojištění, nejdříve však dnem, ve kterém byla přihláška podána.

OSVČ může po projednání s příslušnou OSSZ platit pojistné na delší než měsíční období, avšak vždy jen do budoucna a nejdéle do konce kalendářního roku. Pojistné, které bylo po projednání s příslušnou OSSZ zapláceno do budoucna, nelze dodatečně navýšit.

Jestliže pojistné na NP bylo zapláceno po uplynutí lhůty, stanovené pro splatnost pojistného, nebo bylo zapláceno v nižší částce, než mělo být zapláceno, dochází k zániku účasti na NP a takto uhrazené pojistné se stává přeplatkem na pojistném na NP v důsledku zániku účasti na NP. Přeplatek bude OSVČ vrácen, pokud nejsou jiné splatné závazky vůči OSSZ nebo ČSSZ. Příslušná OSSZ je povinna při vrácení tohoto přeplatku, popřípadě části tohoto přeplatku, nebo při použití tohoto přeplatku k úhradě splatného závazku vůči příslušné správě sociálního zabezpečení, písemně oznámit OSVČ den a důvod zániku její účasti na NP, a to do osmého dne druhého kalendářního měsíce následujícího po měsíci, v němž účast zanikla. Zjištěný přeplatek v souvislosti se zánikem NP je příslušná OSSZ povinna vrátit do jednoho měsíce ode dne zjištění přeplatku.

Zánik účasti na nemocenském pojištění OSVČ

Účast na nemocenském pojištění OSVČ zaniká:

- dnem, od kterého se odhlásila z nemocenského pojištění, ne však dříve než dnem, ve kterém byla odhláška podána,
- prvním dnem kalendářního měsíce, za který nebylo ve stanovené lhůtě podle zvláštního právního předpisu zapláceno pojistné, nebo sice bylo zapláceno v této lhůtě, avšak v nižší částce, než mělo být zapláceno,
- nástupem výkonu trestu odnětí svobody,

- dnem, kdy nastaly skutečnosti podle § 10 odst. 6 zákona o důchodovém pojištění, tj. např. ukončení výkonu samostatné výdělečné činnosti, zánik oprávnění k výkonu.

3.5 Kontrola plátce pojistného

Okresní správy sociálního zabezpečení (OSSZ) jsou územní organizační jednotky ČSSZ (České správy sociálního zabezpečení), které se podílejí ve vymezených oblastech na realizaci sociálního pojištění v okruhu své působnosti. Jejich oddělení kontroly poskytuje metodickou a instruktážní pomoc všem kontrolovaným subjektům; kontroluje vznik a zánik pojistného poměru; plnění úkolů a povinností zaměstnavatelů při provádění nemocenského pojištění, včetně plnění ohlašovací povinnosti v důchodovém a nemocenském pojištění; kontroluje podkladovou evidenci, kterou zaměstnavatelé vedou o zaměstnancích pro účely nemocenského a důchodového pojištění; kontroluje správnost stanovené výše odvodu pojistného, popřípadě přírážky k pojistnému, včetně správného odečtu zúčtované (vyplacené) náhrady mzdy za příslušným právním předpisem stanovenou dobu dočasné pracovní neschopnosti; v rámci této kontroly provádí též kontrolu správného stanovení náhrady mzdy za příslušným právním předpisem stanovenou dobu dočasné pracovní neschopnosti (karantény) poskytované zaměstnanci zaměstnavatelem.

Před provedením kontroly oznámí zdravotní pojišťovna plátcí pojistného, u kterého bude provedena kontrola, datum zahájení kontroly dopisem (alespoň 2 týdny předem). Kontrola se provádí u plátce pojistného nebo v místě, které je vzhledem k účelu kontroly nejvhodnější v rozsahu nezbytně nutném pro dosažení jejího účelu.

3.6 Invalidní důchod

Jako invalidní důchod se označuje dávka, která má nahradit příjem občana ve chvíli, kdy mu jeho zdravotní stav nedovoluje pracovat či vykonávat jinou výdělečnou činnost nebo je **jeho průčeschnost výrazně snížena**. Jedná se o jeden ze čtyř druhů důchodů, které jsou občanům poskytovány na základě zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění.

Nárok na invalidní důchod má občan, pokud je invalidní v některém ze tří stupňů a získal potřebnou dobu pojištění. Podmínka potřebné doby pojištění se nevyžaduje v případě, že invalidita vznikla následkem pracovního úrazu (nemoci z povolání).

Invalidním se občan stává ve chvíli, kdy jeho schopnost vykonávat soustavnou výdělečnou činnost poklesla vzhledem k jeho dlouhodobě nepříznivému zdravotnímu stavu nejméně o 35 % nebo je pro své zdravotní postižení schopný soustavně pracovat pouze za zcela mimořádných podmínek.

Podmínka doby pojištění pro přiznání invalidního důchodu je u pojištěnce do 20 let méně než 1 rok; od 20 do 22 let 1 rok; od 22 let do 24 let 2 roky; od 24 let do 26 let 3 roky; od 26 let do 28 let 4 roky; nad 28 let 5 let.

Potřebná doba pojištění pro nárok na invalidní důchod se zjišťuje z období před vznikem invalidity, a jde-li o pojištěnce ve věku nad 28 let, z posledních deseti roků před vznikem invalidity. U pojištěnce staršího 38 let se podmínka potřebné doby pojištění pro nárok na invalidní důchod považuje za splněnou též, byla-li tato doba získána v období posledních 20 let před vznikem invalidity; potřebná doba pojištění činí přitom 10 roků. Podmínka potřebné doby pojištění pro nárok na invalidní důchod se považuje za splněnou též, byla-li tato doba získána v kterémkoliv období deseti roků dokončeném po vzniku invalidity; u pojištěnce mladšího 24 let činí přitom potřebná doba pojištění dva roky.

Podmínky nároku na invalidní důchod

Pojištěnec má nárok na invalidní důchod, jestliže nedosáhl věku 65 let nebo důchodového věku, je-li důchodový věk vyšší než 65 let, a stal se

- a) invalidním a získal potřebnou dobu pojištění, pokud nesplnil ke dni vzniku invalidity podmínky nároku na starobní důchod podle § 29, popřípadě, byl-li přiznán starobní důchod podle § 31, pokud nedosáhl důchodového věku, nebo
- b) invalidním následkem pracovního úrazu.

Pojištěnec je invalidní, jestliže z důvodu dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu nastal pokles jeho pracovní schopnosti nejméně o 35 %.

Jestliže pracovní schopnost pojištěnce poklesla

- nejméně o 35 %, avšak nejvíce o 49 %, jedná se o invaliditu prvního stupně,
- nejméně o 50 %, avšak nejvíce o 69 %, jedná se o invaliditu druhého stupně,
- nejméně o 70 %, jedná se o invaliditu třetího stupně.

Pracovní schopností se rozumí schopnost pojištěnce vykonávat výdělečnou činnost odpovídající jeho tělesným, smyslovým a duševním schopnostem, s přihlédnutím k dosaženému vzdělání, zkušenostem a znalostem a předchozím výdělečným činnostem. Poklesem pracovní schopnosti se rozumí pokles schopnosti vykonávat výdělečnou činnost v důsledku omezení tělesných, smyslových a duševních schopností ve srovnání se stavem, který byl u pojištěnce před vznikem dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu.

Při určování poklesu pracovní schopnosti se vychází ze zdravotního stavu pojištěnce doloženého výsledky funkčních vyšetření; přitom se bere v úvahu,

- zda jde o zdravotní postižení trvale ovlivňující pracovní schopnost,
- zda se jedná o stabilizovaný zdravotní stav,
- zda a jak je pojištěnec na své zdravotní postižení adaptován,
- schopnost rekvalifikace^{34b}) pojištěnce na jiný druh výdělečné činnosti, než dosud vykonával,
- schopnost využití zachované pracovní schopnosti v případě poklesu pracovní schopnosti nejméně o 35 % a nejvíce o 69 %,
- v případě poklesu pracovní schopnosti nejméně o 70 % též to, zda je pojištěnec schopen výdělečné činnosti za zcela mimořádných podmínek.

Za zdravotní postižení se pro účely posouzení poklesu pracovní schopnosti považuje soubor všech funkčních poruch, které s ním souvisejí.

Za stabilizovaný zdravotní stav [odstavec 4 písm. b)] se považuje takový zdravotní stav, který se ustálil na úrovni, která umožňuje pojištěnci vykonávat výdělečnou činnost bez zhoršení zdravotního stavu vlivem takové činnosti; udržení stabilizace zdravotního stavu může být přitom podmíněno dodržováním určité léčby nebo pracovních omezení.

Pojištěnec je adaptován na své zdravotní postižení [odstavec 4 písm. c)], jestliže nabyl, popřípadě znovu nabyl schopností a dovedností, které mu spolu se zachovanými tělesnými, smyslovými a duševními schopnostmi umožňují vykonávat výdělečnou činnost bez zhoršení zdravotního stavu vlivem takové činnosti.

Procentní míra poklesu pracovní schopnosti se určuje v celých číslech.

Potřebná doba pojištění pro nárok na invalidní důchod se zjišťuje z období před vznikem invalidity, a jde-li o pojištěnce ve věku nad 28 let, z posledních deseti roků před vznikem invalidity. U pojištěnce staršího 38 let se podmínka potřebné doby pojištění pro nárok na invalidní důchod považuje za splněnou též, byla-li tato doba získána v období posledních 20 let před vznikem invalidity; potřebná doba pojištění činí přitom 10 roků. Podmínka potřebné doby pojištění pro nárok na invalidní důchod se považuje za splněnou též, byla-li tato doba získána v kterémkoliv období deseti roků dokončeném po vzniku invalidity; u pojištěnce mladšího 24 let činí přitom potřebná doba pojištění dva roky.

Pro účely splnění podmínky potřebné doby pojištění pro nárok na invalidní důchod se za dobu pojištění považuje též doba účasti na pojištění osob uvedených v § 5 odst. 2 písm. a) a dále doba studia na střední nebo vysoké škole v České republice, a to před dosažením 18 let věku, nejdříve však po ukončení povinné školní docházky,

nejdříve však po ukončení povinné školní docházky, a po dosažení věku 18 let po dobu prvních 6 let tohoto studia. Ustanovení § 12 odst. 1 věty druhé platí zde přiměřeně.

Invalidní důchod se skládá ze dvou složek—**základní výměry a procentní výměry**. Základní výměra invalidního důchodu je jednotná pro všechny dávky, procentní výměra je vždy individuální a závisí na délce doby pojištění, na příjmech dosažených před vznikem invalidity, ale také na současném stupni invalidity.

Výše invalidního důchodu

Výši základní výměry stanovuje zákon o důchodovém pojištění. Výše základní výměry invalidního důchodu činí 9 % průměrné mzdy měsíčně.

Základní výměra invalidního důchodu pro rok 2022 je stanovena na Kč 3 900.

Výše procentní výměry se pak stanovuje procentní sazbou za každý celý rok doby pojištění v závislosti na stupni invalidity.

Výše procentní výměry invalidního důchodu činí za každý celý rok doby pojištění

- 0,5 % výpočtového základu měsíčně, jedná-li se o invalidní důchod pro invaliditu prvního stupně,
- 0,75 % výpočtového základu měsíčně, jedná-li se o invalidní důchod pro invaliditu druhého stupně,
- 1,5 % výpočtového základu měsíčně, jedná-li se o invalidní důchod pro invaliditu třetího stupně; ustanovení § 33 odst. 2 věty druhé a třetí a § 34 odst. 1 věty druhé platí zde obdobně.

Při změně stupně invalidity se nově stanoví výše invalidního důchodu, a to ode dne, od něhož došlo ke změně stupně invalidity. Nová výše procentní výměry invalidního důchodu se stanoví jako součin procentní výměry invalidního důchodu, který náležel ke dni, který předchází dni, od něhož došlo ke změně stupně invalidity, a koeficientu, který se vypočte jako podíl procentní sazby výpočtového základu za každý celý rok doby pojištění uvedené v odstavci 2, která odpovídá novému stupni invalidity, a procentní sazby výpočtového základu za každý celý rok doby pojištění uvedené v odstavci 2, která odpovídá dosavadnímu stupni invalidity. Koeficient podle věty první se stanoví s přesností na 4 platná desetinná místa.

Dopočtená doba

Pro výši procentní výměry invalidního důchodu podle odstavce 2 se jako doba pojištění uvedená v § 11 a v § 13 odst. 1 započítává v rozsahu stanoveném v odstavci 5 i dopočtená doba, kterou je doba ode dne vzniku nároku na invalidní důchod do dosažení důchodového věku uvedeného v § 32; u žen se přitom bere v úvahu důchodový věk stanovený pro ženy, které nevychovaly žádné dítě, a u mužů se bere v úvahu důchodový věk stanovený pro ženy stejného data narození, které nevychovaly žádné dítě. Dopočtená doba se však nezapočítává, jestliže invalidita vznikla následkem úmyslného poškození zdraví, které si pojištěnec způsobil nebo nechal způsobil, nebo poškození zdraví pojištěnce, které vzniklo jako následek jeho úmyslného trestného činu.

Dopočtená doba se započte

- plně, je-li období od 18 let věku do vzniku nároku na invalidní důchod kryto dobou českého pojištění nebo vznikla-li invalidita následkem pracovního úrazu anebo doba, která není kryta dobou českého pojištění, je kratší 1 roku, vznikla-li invalidita před 28. rokem věku pojištěnce, 2 let, vznikla-li invalidita od dosažení věku 28 let do 40. roku věku pojištěnce, nebo 3 let, vznikla-li invalidita od dosažení věku 40 let pojištěnce,
- ve sníženém rozsahu, nejsou-li splněny podmínky uvedené v písmenu a); v tomto případě se krátí dopočtená doba v poměru délky dob pojištění získaných v českém pojištění v období od 18 let věku do vzniku nároku na invalidní důchod k době, která uplynula od dosažení 18 let věku do dne vzniku nároku na invalidní důchod, s tím, že po tomto krácení se počet dnů dopočtené doby zaokrouhluje na celé dny směrem nahoru; pro účely stanovení délky dopočtené doby se za dobu pojištění považuje též doba studia na střední nebo vysoké škole v České republice po dosažení věku 18 let po dobu prvních 6 let tohoto studia.

Od 1. 2. 2018 je náhradní dobou pojištění doba trvání podpůrčí doby u dávky otcovské poporodní péče v době po skončení výdělečné činnosti, která zakládala účast na nemocenském pojištění. Náhradní dobou pojištění již od 1. 2. 2018 není doba vojenské služby, nejde-li o vojáky z povolání nebo vojáky v záloze ve výkonu vojenské činné služby. Jako náhradní dobu pojištění ji lze hodnotit pouze, jde-li o dobu získanou do 30. 6. 2016.

3.7 Zdravotní pojištění

Zdravotní pojištění slouží k úhradě základní zdravotní péče. Povinně ho platí všichni zaměstnanci, osoby samostatně výdělečně činné (OSVČ) i osoby bez zdanitelných příjmů (OBZP), které trvale žijí v České republice. Za zaměstnance platí část zdravotního pojištění zaměstnavatel, část hradí zaměstnanec ze své mzdy. Platby na zdravotní pojištění odcházejí do zdravotních pojišťoven, nikoliv státu.

3.7.1 Legislativa

- Zákon 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění
- Zákon 280/1992 Sb., o resortních, oborových, podnikových a dalších pojišťovnách
- Zákon 551/1991 Sb., o Všeobecné zdravotní pojišťovně České republiky
- Zákon 592/1992 Sb., o pojistném na všeobecné zdravotní pojištění.

Za zaměstnance odvádí pojistné na zdravotní pojištění zaměstnavatel ve výši 13,5 % z vyměřovacího základu, po zaokrouhlení na 1 Kč nahoru. Zaměstnanci srazí, i bez jeho souhlasu, z platu jednu třetinu této částky (tedy 4,5 %), zbývající dvě třetiny uhradí zaměstnavatel ze svých prostředků.

Klíčovým právním předpisem je zákon č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění. V § 8 odst. 2 je stanoveno, kdy vzniká zaměstnavateli povinnost hradit za svého zaměstnance pojistné na zdravotní pojištění. **Pojistné platí za jednotlivé kalendářní měsíce a je splatné od 1. do 20. dne následujícího kalendářního měsíce.**

Povinnost zaměstnavatele platit část pojistného za své zaměstnance vzniká dnem nástupu zaměstnance do zaměstnání a zaniká dnem skončení takového zaměstnání. Přitom platí, že za den ukončení zaměstnání se považuje den ukončení výkonu práce.

Pro účely zdravotního pojištění rozumí zaměstnáním taková činnost zaměstnance, ze které vyplývají zaměstnanci od jeho zaměstnavatele příjmy ze závislé činnosti a funkčních požitků, které podléhají zdanění dle § 6 586/1992 Sb., zákona o daních z příjmů. Za zaměstnance se také považují členové statutárních orgánů a dalších orgánů právnických osob (členové představenstva, správních či dozorčích rad, apod.), volení nebo jmenovaní funkcionáři právnických osob, sdružení, spolků atd., osoby činné na základě mandátní nebo příkazní smlouvy, likvidátoři, prokuristé a neuvolnění zastupitelé.

Zaměstnavatelem se pak pro účely zdravotního pojištění rozumí právnická nebo fyzická osoba, která zaměstnává zaměstnance a má sídlo nebo trvalý pobyt na území České republiky.

Protože je pojištění zákonné, neuzavírá se pojistná smlouva. Pojištění vzniká dnem uzavření prvního pracovněprávního vztahu. Tuto skutečnost je zaměstnavatel povinen písemně a bez zbytečného odkladu oznámit pojišťovně. Současně uvede své identifikační číslo nebo jiné označení, které jej nahrazuje (např. rodné číslo v případě, že zaměstnavatelem je soukromá, nepodnikající osoba, např. majitel vily zaměstnává zahradníka nebo služebnou).

Oznámení zaměstnavatel provede prostřednictvím elektronického formuláře pro přihlášení nebo vyplněním formuláře ve formátu PDF. Takto vyplněnou Přihlášku je nutné zaslat písemnou formou pojišťovny, u které je zaměstnavatel pojištěn. Zaměstnavateli nebude ze strany pojišťovny automaticky potvrzována registrace nové přihlášky na zákonné pojištění.

Poznámka vydavatele

Publikace je informativního charakteru, v souladu s právním stavem k 30.04.2022. Použití informací v ní obsažených by v konkrétních situacích měla předcházet analýza aktuálního právního stavu v době prováděných činností.

Autoři ani vydavatel nenesou odpovědnost za důsledky použití obsahu publikace.

Zdrojem práva v České republice jsou pouze texty zveřejněné v Úředním věstníku Evropské unie (<http://eur-lex.europa.eu>) a Sbírce zákonů České republiky.

Text je součástí publikace

Informační balíčky

Legislativní podmínky podnikání v České republice a v Polsku, aktuální daňové předpisy, pracovní právo v roce 2022

Vydavatel	
Okresní hospodářská komora v Jablonci nad Nisou Jiráskova 9, 466 01 Jablonec nad Nisou www.ohkjablonec.cz www.podnikanivpolsku.cz info@ohkjablonec.cz T: + 420 483 346 000	Karkonoska Agencja Rozwoju Regionalnego SA 58–500 Jelenia Góra, ul. 1 Maja 27 www.karr.pl www.podnikanivpolsku.cz biuro@karr.pl T: + 48 75 75 27 500
ISBN 978–80–270–4336–1	ISBN 978–83–939860–9–5